

Gondolatok a művészetről

Az impresszionizmus mint művészeti irányzat mindazzal, amit hoz, a művészeti gondolkodás terén nagyfontosságú „határkövet” jelent. Megszületett a szakadék „a mű” és a fogyasztó között? Látszólag igen — de mégsem. Lássuk, miért nem. Igaz, hogy az impresszionizmusig a jelek, amelyekkel a képzőművész fogalmazott, mindenki számára olvasható jelek voltak. Tehát minden biológiailag egészséges ember a jeleket olvashatta, de ez még távolról sem jelenti azt, hogy a jelek által képfornába sűrített jelentést is képes volt felmérni egészében! A műalkotás „olvasása” olyan szinten, hogy ebből esztétikai élmény szülessen, feltételez bizonyos kultúrát, függetlenül attól, hogy klasszikus műről vagy egy modern képzőművészeti alkotásról van szó. Tehát: nem igaz az, hogy az impresszionizmustól kezdődően a műalkotás egyáltalán nem érthető, és addig mindenki számára érthető és élvezhető volt egy magasabb szinten. Ellenben igaz az, hogy komoly mutációkról van szó 1870-től napjainkig. Ez pedig törvényszerűen következett be.

A megismeréssel együtt az emberi alkotóerő „egy sor új szerszámot”, segítőeszközt teremtett — ezek mélyen befolyásolták a gondolkodásmódot, a környezethez való viszonyt, magatartást. Ilyen értelemben a művész a jelenségeket új szempontból közelíti meg, új esztétikai információkat hoz, új nyelvezettel — mindarról, ami eddig is létezett (a minket körülvevő anyagi világ, szellemiségünk, kíváncsiságunk, érzelmeink). Egy végtelen folyamatról van szó. A művészet fel-

adata az illető kor anyagi és szellemi szükségleteinek megfelelően állandóan új esztétikai hírt hozni a társadalom számára. Ahhoz, hogy ez az új esztétikai hír fogyasztható is legyen, elengedhetetlen az esztétikai nevelés, műveltség. Ez, felhasználva minden kommunikációs lehetőséget (televízió, ábra- és szakszöveg, film, sajtó), megvalósítható — de a legfontosabb a fogyasztó konkrét találkozása a műalkotással. A képzőművészet egyértelműen anyagi. Ezért fontos, hogy az intim lakótértől kezdve a társadalmi térig a fogyasztó állandóan rangos esztétikai információk között éljen. Egy új művészeti alkotás és a fogyasztók között dinamikus dialógus alakul ki, és a mű megértése, élvezése időközben jön létre.

Nem újság, hogy mi, emberek az anyagi világról a legtöbb információt vizuális úton fogjuk fel. A tér jellegét, létét a látás illúziószintjén realizáljuk, csak a tapasztalat által foghattuk fel a téri valóságot. Példaképpen említhetjük a perspektíva problémáját: egy ötméteres fa ötszáz méter távlatban öt centiméter magasnak tűnik — itt jelentkezik az illúzió. S ott, ahol illúziók vannak, ott jelek is vannak. A megismerés folyamán nyilvánvaló lett a dolgok fizikai léte és — a jelek által — utalás egy magasabb rendű szellemi létre. Az ember, mint társadalmi lény, a közlés segítségével tartja fenn magát. Az anyagi célt szolgáló közlés mellett kiegészítő elemként jelentkezik a szellemi közlés szükséglete. A természetben jelentkező csodák nyugtalanították az embert — a nap fényével és melegével, a hold és csillagok titokzatoságokkal, a nappal és éjszaka pontos bekövetkezése, az évszakok —, mindez erőpróbára hívta a nyugtalan, alkotóképes embert. A lét alapvető kérdéseire feleletet keresve, a közlés belső szükségletétől fűtve, alkotni kezd. Ezen a ponton már nincs egyedül, ti. anyagi formát ölt az intuíció és az érzelem — megszületett az első emberalkotta viszonyítási pont (!) — és az a végtelen folyamat, amely mint állandó dialógus lebeg a megismert és ismeretlen felett. A környezetével elégedetlen ember a művészet céljául „a szép ideálját“ tűzte ki. A művészet = egység: a szép fogalma és anyagi megfogalmazása. Egy nehezen bejárható óriási dinamikus egységről van szó. Minden egység kontraszt-elemekből tevődik össze. Max Planck: „Az ellentétes elemek nem mondanak egymásnak ellent, hanem a megfelelő módon kiegészítik egymást.“ Itt jelentkezik az ellentétek fogalma. Nappal—éjszaka, nő—férfi, pozitív—negatív. Abban a pillanatban, mihelyt két ellentétes elem konfliktus szintjén „harcba lép“ — a végeredmény egy egység és egy új konfliktus lehetősége. A művészeti alkotás két nagy összetevő eleme: szellemiség, anyagiság. Nyelvezete jelekből áll.

Sajátos módon a képzőművészet két nagy lehetőséggel bír: a képi reprodukálás és a képi invenció lehetőségével. E két lehetőség kiegészíti egymást. Mindkettő lehetséges kézzel és technika segítségével. Feltevődik a kérdés, a technika segítségével történő ábrázolás milyen viszonyba kerül egy adott ponton a film világával? A film árnyalt gazdagsággal képes közölni, egyidejűleg egy felületre vagy térformára vetítve ábrákat. Kifejező eszközei: mozgó ábrák, nem mozgó ábrák, több tér, több idő, jelentés, hang, szín. Ezeket az elemeket sok szempontból rendszerezheti. Gondolom, komoly meglepetéseket tartogat számunkra a film. Tehát nincs jogunk kizáró jelleggel törekvéseket elutasítani.

A lényeg a következő: a feltett probléma egy adott szükséglethez, kontextushoz viszonyítva bizonyítja-e azt, hogy művészet, vagy sem.

Új tévhit, miszerint csak egy „kultúrember“ képes esztétikai élményre; mivel a képzőművészet anyagi jellegű, szenzoriális szinten hat — bármennyire alacsony nívón, de képes élményt kiváltani az egyszerű, egészséges emberben is. A képzőművészet kifejezőeszközei a szín és forma — ezek eleve kifejeznek!!! Ezek a kifejezések kapcsolódnak az egyén addigi tapasztalatával, érzékenységgel. Nyilvánvaló, hogy egy mélyebb esztétikai élvezet szakkultúrát is feltételez. Ha elismerjük, hogy mi, emberek — mint biológiai lények — anyagi eredetűnkél fogva részei vagyunk egy magasabbrendű szerveződésben a „természetnek“, akkor nyilvánvaló, hogy értelmünk és érzelmünk logikus meghosszabbítása a végtelen anyagi, fizikai természetnek. Az ember harcol a természet ellen, számára megfelelő életteret alkot, és mégis állandóan frissíti „szellemi kamráját“, szintén a természetből! Inspirációink az állatvilág, növényvilág csodálatos voltából, felépítésükből, funkcionalitásukból. Milyen tökéletes mértani szerkezete van egy napraforgónak. Milyen számtani pontossággal építenek a méhek. Milyen helyváltoztatási lehetőségekkel bír egy szitakötő, és milyen szenzációs szerkezete van. A műalkotás nem megismétlése, hanem kiegészítője az „első“ természetnek.

Egy gondolat: így, egy paradoxonra épülő titkos törvénynek megfelelően, a természet egy végtelen, saját magát alakító és átalakító óriási lélegzésben él, tartja fenn magát (mintha minden látszat mögött egy nagyon pontos, előre meghatározott cél húzódná meg). Nyilvánvaló a párhuzam a madár és a repülőgép között. Ijesztő még csak elgondolni is, milyen körülmények között, mennyi idő alatt és milyen módon tökéletesedett a madár — mint élő, saját magát egyedül fenntartó organizmus. Minden mozgást, létszükségleti feladatot egyedül végez. Ennek megfelelően kialakultak az ehhez szükséges idegrendszeri tapasztalatok „végrehajtó szerszámai“, végtagjai. Lassan kialakulóban van egy második, mesterséges természet, a minket körülvevő, ember által tudatosan alkotott tárgyak mennyisége, minősége. Így a művészi alkotás kiegészítője a természetnek. A fáradt képzőművészek sokszor tudatlanul így érvelnek: már nincs lehetőség semmi újra, mindent megcsináltak. Erre a meggyőződésre csak ők juthatnak. A művészeti jelenségeket mindig az emberi érzékenység, szellemiség tükrének kell tekintenünk, mert ezen jelenségek részei egy állandóan változó, átalakuló, nagy anyagi-szellemi egységnek. A művészet határtalan — állandóan alakuló lehetőségekkel bír.

Nem fér be dogmákba.

Bármiből kiindulhat.

A képzőművészeti alkotás érzékeny műszer, amely láthatóvá teszi az ember és természet közti dialógust.

A művészi alkotás tükrében lehetőségünk van lemérni legintimebb szellemi és érzékenységi milyenségünket.

A művészi közlés mint szubjektív tükrözés elengedhetetlen létszükséglete az érző és gondolkozó embernek. Bármennyire is vajúdik, változik, de el nem tűnhet.